

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
ЦЕНТР БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ КРАСЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

26 КВІТНЯ 2019 р.

м. МАРІУПОЛЬ

ПІД ЗАГ. РЕД. К. В. БАЛАБАНОВА

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2019

УДК 94(477)(063)
У 45

Головний редактор: **К.В. Балабанов**, ректор Маріупольського державного університету, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор політичних наук, професор, Почесний Генеральний консул Республіки Кіпр в Маріуполі.

Головна редколегія: **О.П. Реснт**, член-кореспондент НАН України, д.і.н., професор, заступник директора Інституту історії України НАН України; **В.Ф. Лисак**, д.і.н., професор кафедри МВ та ЗП, декан історичного факультету МДУ, **В.М. Коробка**, доцент кафедри історичних дисциплін; **В.С. Волониць**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **В.О. Забавін**, старший викладач кафедри історичних дисциплін; **Ю.В. Коробка**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **С.В. Новікова**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.І. Романцова**, к.і.н., доцент кафедри філософії та соціології; **С.В. Тарасов**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.Ф. Шипік**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін.

Відповідальний редактор: **В.М. Романцов** д.і.н., професор, завідувач кафедри історичних дисциплін.

Затверджено на засіданні кафедри історичних дисциплін (протокол № 10 від 16.04.2019 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету

Маріупольського державного університету (протокол № 10 від 17.04.2019 р.).

УДК 94(477)(063)
У45

Україна у світовому історичному просторі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 26 квітня 2019 р. / під заг. ред. К. В. Балабанова.
– Маріуполь: МДУ, 2019. – 200 с.

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна у світовому історичному просторі». В ньому висвітлюються різні аспекти української історії та культури як складової всесвітньої історії, актуальні проблеми міжнародних відносин.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, магістрантів і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії, культури, зовнішньої політики України, історичного краєзнавства, а також міжнародними відносинами нашого часу.

В сборнике представлены научные материалы, включенные в программу Всеукраинской научно-практической конференции «Украина в мировом историческом пространстве». В нем освещаются различные аспекты украинской истории и культуры как составляющей всемирной истории, актуальные проблемы международных отношений.

Для ученых, преподавателей, аспирантов, студентов, магистрантов и всех тех, кто интересуется вопросами истории, культуры, внешней политики Украины, исторического краеведения, а также международными отношениями современности.

The abstracts presents the scientific articles included in the proceedings of the All-Ukrainian research conference «Ukraine in world historical space». It highlights various aspects of the Ukrainian history as a part of the global history as well as the acute problems in Ukraine's foreign policy and foreign affairs.

The abstracts are meant for students, scientists, instructors and those seeking their masters' and scientific degrees as well as for those who really care for the contemporary Ukraine's history, culture, foreign policy, foreign affairs and country studies.

© Маріупольський державний університет, 2019
© Історичний факультет, 2019

КУРГАННІ КУЛЬТУРИ БРОНЗОВОГО ВІКУ ПІВНІЧНОГО НАДЧОРНОМОР'Я: ПОТЕНЦІАЛ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Литвиненко Р.О.

Зародившись у північноєвропейських країнах у 1980-1990-х роках, протягом останніх десятиріч в археологічній науці поширилась і стала модною гендерна проблематика. Щоправда, в західній історіографії вона розвивалась по двох окремих, хоча й взаємопов'язаних, напрямках. Один з них представляв відгалуження феміністичного руху, спрямовуючи свою увагу на місце й роль жінок в археологічній науці. Другий же зосереджував увагу на дослідженнях соціальних позицій і ролей жінок у праісторичному й давньому минулому за археологічними даними, нерідко акцентуючись при цьому на проблемах нерівноправності жінок і чоловіків (т. зв. соціально-конструктивістський підхід). Поступово другий напрям дещо послабив феміністичний акцент, набувши більш зваженого (нейтрального) тону, і обравши предметом своїх досліджень соціокультурні проблеми, що витікають з природного поділу суспільства за статевим (гендерним) принципом, при якому у фокусі уваги перебуває не лише жіноча верства соціуму, а й чоловіча. Якимсь непомітно до сфери гендерних досліджень потрапили й питання, пов'язані з віковими класами (хоча формально цей поділ не пов'язаний з гендером), зокрема дитяче-підлітковими групами.

Не можна сказати, що за своєю сутністю гендерний напрям, спрямований на дослідження соціокультурних позицій та ролей груп людей за статевим (гендерним) принципом, є абсолютно новим, скажімо, для археологів пострадянського простору. Він був добре відомим у радянській історіографії, нехай і не в чистому вигляді, а під вуаллю соціальних і статевовікових дефініцій. Саме в рамках соціальної тематики гендерні аспекти розроблялися в рамках дисертаційних досліджень, монографій і статей [2; 5; 16; 18; та ін.]. Не оминули ці тенденції й культури бронзового віку півдня Східної Європи, хоча гендерна проблематика в них була далеко не пріоритетною. В цій публікації ми намагатимось оцінити об'єктивний потенціал т. зв. курганних культур бронзового віку Північного Причорномор'я для досліджень з гендерної проблематики.

Оцінка можливостей проведення гендерних досліджень на матеріалах основних хронологічно послідовних археологічних утворень бронзового віку Надчорноморського Степу–Лісостепу – ямної, катакомбної, бабинської та зрубної культурних областей – має розпочатися з об'єктивних даних щодо їхньої джерельної бази. У формальних кількісних показниках ця джерельна база є доволі презентабельною. На жаль, точних і навіть приблизних кількісних оцінок масивів ямних, катакомбних і зрубних пам'яток на сьогодні ми не маємо. Є лише доволі точна статистика автора щодо пам'яток культурного кола Бабине, які загалом нараховують сьогодні щонайменше 4200 поховань від Пруту до Волги (з них у межах України досліджено до 3100 комплексів). Масиви поховань інших культур бронзової доби також оцінюються в межах кількох тисяч. Для ілюстрації такого припущення наведу дані Л.А. Черних, якою в межах території України опрацьовано статистичні вибірки: для ямної КІО – 5424 поховання [20, с. 45], для катакомбної КІО – 4465 поховань [21, с. 26]. В докторській дисертації В.В. Отрошенка для зрубної КІО в межах України автор оперував вибіркою у 3000 захоронень [15, табл. 2]. При цьому слід враховувати, що всі наведені дані не є вичерпними.

Але ключовим чинником, який визначає можливість здійснення гендерних досліджень, є не стільки кількість розкопаних поховань, скільки наявних для них статевовікових визначень. Протягом ХХ ст. єдиною можливим методом статевої ідентифікації був антропологічний, визначення якого ґрунтувались на ознаках статевого диморфізму скелетів. Натомість можливості антропологічної методики у статевої ідентифікації є об'єктивно обмеженими для недорослих вікових груп через неоформленість у дітей та підлітків статево-діагностуючих морфологічних і метричних ознак. Також ці можливості напряму залежать від ступеню збереженості кістяків. Натомість питома вага опрацьованих

антропологами масивів курганних поховань Східноєвропейського Степу–Лісостепу, на жаль, є незначною, хоча й не є однаковою для певних регіонів. Для прикладу, наведемо деяку статистику, виведену нами з абсолютних показників різних дослідників. Так, С.В. Іванова для могильників ямної культури Північно-Західного Причорномор'я повідомляє про наявність антропологічних визначень для 14,9% поховань [5, с. 26, 123]. У вибірці С.Ж. Пустовалова для катакомбних могильників інгульської культури наводиться 35% поховань з антропологічними визначеннями, а для «східнокатакомбного масиву» – 23% [16, с. 211, табл. 4.6]. В.В. Отрощенко для масивів поховань покровської (ПЗК) і бережнівсько-маївської (БМЗК) зрубних культур навів дані, відповідно, про 24% і 27% антропологічно опрацьованих комплексів [15, табл. 5; 6]. Підтверджують цю тенденцію і дані В.О. Забавіна, який повідомляє про забезпеченість антропологічними визначеннями зрубних могильників Північного Приазов'я менше ніж на чверть [4, с. 48]. Згадаю і опубліковані автором цих рядків дані для культурного кола Бабине, для якого загалом антропологами опрацьовано і визначено 16,3% поховань, а для окремих бабинських культур ці показники є наступними: дніпро-донська (ДДБК) – 25,4%, дніпро-прутська (ДПБК) – 15,4% [10, с. 156, 166]. Таким чином, наведені дані засвідчують, що існуючі наразі масиви курганних поховань бронзового віку забезпечені антропологічними статевовіковими визначеннями на 15-35%. Досвід і наведена статистика підказують, що верхня з наведених цифр, скоріш за все, є завищеною, а реальнішим слід вважати показник 15-25%.

У ХХІ ст. на допомогу археологам прийшли генетичні методи, які здійснили справжній революційний прорив у різних напрямках праісторичних досліджень. Зокрема вони надали можливість визначення статевої приналежності небіжчиків, незалежно від їхнього віку і збереженості кістяка. Ці можливості, наприклад, доволі впевнено впроваджуються в дослідженнях ґрунтових і курганних могильників енеоліту – бронзового віку Західної, Центральної та Південно-Східної Європи. Натомість у країнах пострадянського простору, зокрема в Україні, впровадження таких методів є малодоступними через свою коштовність.

За нинішніх реалій на тлі східноєвропейського бронзового віку вигідно вирізняються деякі культури Бабинського кола, насамперед ДДБК, поховальний обряд яких передбачав гендерну диференціацію на рівні обрядових та інвентарних характеристик [10, с. 157; 13; 14]. Коріння цієї виразної особливості приховане в «механізмах» бабинської культурогенези, в якій чітко фіксується культуротворчий зовнішній імпульс (можливо, міграційний за характером) зі середовища епішнурових культур раннього бронзового віку (період Вг А1, за П. Рейнеке) Центральної Європи, звідки й потрапила в бабинське середовище бінарна опозитність за статевою ознакою у позях небіжчиків і цілий комплекс характерних елементів матеріальної культури (насамперед гарнітур прикрас і вбрання) [11, с. 59-61; 12, с. 374; 22]. Щоправда, цей *гендерний комплекс* характеризує лише I (ранній) період ДДБК, тоді як на наступних етапах II і III він проявляється невиразно. В ДПБК ця особливість проявляється в розмитому вигляді, подібно тому, як це має місце в пізній ДДБК [11, с. 163-166, 169-171]. Натомість сам факт гендерної диференціації на рівні поховального обряду вирізняє культурне коло Бабине серед раніших і пізніших східноєвропейських культур бронзової доби, де подібного явища не існувало А завдяки цій особливості бабинської поховальної парадигми суттєво розширюється масив статево-ідентифікованих комплексів за рахунок об'єднання антропологічних і археологічних критеріїв. Наприклад, для ДДБК долучення статево-діагностичних археологічних критеріїв дозволило збільшити чоловічий масив поховань, порівняно з антропологічно діагностованою групою, у 6,6 рази (468 проти 71 поховання); жіночу же групу вдалося розширити у 5,3 рази (123 проти 23). Причому, нагадаємо, що до обох гендерних груп увійшли значні дитяче-підліткові серії, ідентифікація яких за антропологічними критеріями була би просто неможливою [10, с. 158]. І хоча суттєве поповнення статево-вікових груп відбулося саме для раннього горизонту могильників ДДБК, воно вдвічі збільшило відповідний показник для культури загалом, піднявши його до 51,4% (проти 25,4%). А ці об'єктивні обставини суттєво виділяють ДДБК на тлі решти

східноєвропейських культур бронзового віку, розкриваючи для неї додаткові дослідницькі перспективи в розробці гендерної проблематики а також інших проблем соціокультурного спектру.

На завершення зазначимо, що, хоча джерелознавчий потенціал гендерних досліджень за масивами матеріалів інших культурних утворень бронзової доби наразі перебуває на традиційному рівні доступних антропологічних статевовікових визначень, він здебільшого залишається не використаним або використаним лише частково, оскільки спеціальні, вузько тематичні гендерні дослідження щодо ямних, катакомбних і зрубних старожитностей практично не здійснювались. Втім, як показують навіть попередні дослідження, деякі, нехай і не дуже виразні, відмінності між небіжчиками на статевовіковому рівні мали місце в ямному, катакомбному і зрубному середовищах [2, с. 70; 5, с. 123-130; 6; 7; 9; 16, с. 67-70; 18; та ін.]. А певний досвід в розробці відповідної методики уже накопичено. Достатньо згадати метод виявлення статево-діагностичних ознак поховального обряду на основі зіставлення «чоловічої» та «жіночої» контрольних груп, сформованих на основі достеменних антропологічних визначень, з подальшою екстраполяцією виявлених обрядово-інвентарних стандартів на решту масиву поховальних пам'яток, в результаті чого відбувається наповнення обох різностатевих груп додатковими комплексами, зокрема дитячими і підлітковими [1, с. 8-9; 3, с. 64-71; 9, с. 62-63; 17, с. 143-145, 148; та ін.], або метод внутрішньогрупового аналізу та кореляції ознак з метою виділення серед них віково-значущих і статево-значущих [8, с. 81-82].

Отже певний, нехай і не однаковий для різних культур, потенціал гендерних студій в археології бронзового віку Надчорномор'я і суміжних регіонів півдня Східної Європи існує, залишилось використати цю дослідницьку перспективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алёкшин В.А. Социальная структура и погребальный обряд древнеземледельческих обществ (по археологическим материалам Средней Азии и Ближнего Востока) / В.А. Алёкшин. – Л.: Наука, 1986. – 191 с.
2. Братченко С.Н. Олександрівські могили-кургани в долині Лугані / С.Н. Братченко // Матеріали та дослідження з археології Східної України. – № 8. – Луганськ: Вид-во СУНУ, 2008. – С. 134-217.
3. Бунятян Е.П. Методика социальных реконструкций в археологии (на материале скифских могильников IV-III вв. до н.э.) / Е.П. Бунятян. – К.: Наук. думка, 1985. – 131 с.
4. Забавін В.О. Зрубна культура Північного Приазов'я (за матеріалами поховальних пам'яток: дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.04 “Археологія” / Ін-т археології НАНУ. – К., 2018. – Архів ІА НАНУ. – Ф. 12. – Оп. 2.
5. Иванова С.В. Социальная структура населения ямной культуры Северо-Западного Причерноморья / С.В. Иванова. – Одесса: Друк, 2001. – 244 с.
6. Кислый А.Е. К вопросу о половозрастной дифференциации в среде срубных племен / А.Е. Кислый // Археология' и методы исторических реконструкций. – К.: Наук. думка, 1985. – С. 169-177.
7. Ковалева И.Ф. Мир детства ямных племен Поднепровья / И.Ф. Ковалева // Проблемы археологии Поднiпров'я. – Вип. 1. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпр. ун-ту, 1998. – С. 37-47.
8. Колесников А.Г. Трипольское общество Среднего Поднепровья. Опыт социальных реконструкций в археологии / А.Г. Колесников. – К.: Наук. думка, 1993. – 152 с.
9. Литвиненко Р.А. Некоторые черты половозрастной организации срубных могильников Донецкого региона / Р.А. Литвиненко // Древности Волго-Донских степей в системе восточноевропейского бронзового века: Материалы междунар. науч. конф. (Волгоград, 15-17 апреля 1996 г.). – Волгоград, 1996. – С. 62-66.

10. Литвиненко Р.О. Статевно-вікова диференціація в поховальному обряді бабинських культур / Р.О. Литвиненко // Матеріали та дослідження з археології Східної України. – № 7: Від неоліту до кіммерійців. – Луганськ: Вид-во СНУ, 2007. – С. 156-172.
11. Литвиненко Р.О. Генеза, розвиток та історична доля культурного кола Бабіне / Р.О. Литвиненко // Матеріали та дослідження з археології Східної України. – Луганськ: Вид-во СНУ, 2009. – № 9. – С. 44-90.
12. Литвиненко Р.А. Культурный круг Бабино: опыт культурогенетических исследований в археологии / Р.А. Литвиненко // Культурогенез и культурное наследие. – СПб.: Эйдос, 2013. – С. 372-380.
13. Литвиненко Р.О. Досвід палеодемографічних дослідів за матеріалами бронзового віку / Р.О. Литвиненко, М.О. Литвиненко // Медицина в художніх образах: Статті. – Вип. 8-9. – Донецьк: Норд-прес, 2011. – С. 47-52.
14. Отрощенко В.В. О ранней обрядовой группе погребений культуры многоваликовой керамики в Левобережной Украине / В.В. Отрощенко // История и археология Слободской Украины: тез. докл. и сообщ. Всеукр. конф. – Харьков, 1992. – С. 163-165.
15. Отрощенко В.В. Історія племен зрубної спільності: дис. ... д-ра іст. наук: спец. 07.00.04 “Археологія” / Ін-т археології НАНУ. – К., 2002. – 672 с. – Архів ІА НАНУ. – Ф. 12. – Оп. 2.
16. Пустовалов С.Ж. Соціальний лад катакомбного суспільства Північного Причорномор'я / С.Ж. Пустовалов. – К.: Шлях, 2005. – 412 с.
17. Формализованно-статистические методы в археологии (анализ погребальных памятников) / [В.Ф. Генинг, Е.П. Бунятян, С.Ж. Пустовалов, Н.А. Рычков]. – К.: Наук. думка, 1990. – 304 с.
18. Цимиданов В.В. Социальная структура срубного общества / В.В. Цимиданов. – Донецк, 2004. – 204 с.
19. Цимиданов В.В. Украшения в погребальном обряде срубной культуры: социальный и половозрастной аспект / В.В. Цимиданов // Археологический альманах. – Донецк, 2004. – № 14. – С. 260-291.
20. Черных Л.А. Бронзовые ножи из памятников ямной КИО Украины (классификация по выборке предметов – предварительные итоги) / Л.А. Черных // Проблемы гірничої археології: матеріали VII-го міжнар. Картамиського польового археолог. семінару. – Алчевськ: Вид-во Дон ДТУ, 2009. – С. 43-77.
21. Черных Л.А. Бронзовые ножи из памятников катакомбной КИО Украины (классификация по выборке предметов – предварительные итоги) / Л.А. Черных // Проблемы гірничої археології: матеріали VIII-го міжнар. Картамиського польового археолог. семінару. – Алчевськ: Вид-во Дон ДТУ, 2011. – С. 23-79.
22. Lytvynenko R.O. Central European parallels to the Dnieper-Don centre of Babyno Culture / Roman O. Lytvynenko / R.O. Lytvynenko // Bultic-Pontic studies. – Vol. 18: The Ingul-Donets Early Bronze civilization as springboard for transmission of Pontic cultural patterns to the Baltic drainage basin. 3200-1750 BC. – Poznań, 2013. – P. 121-138.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
<p>1. Сазонов Владимир, Dr. Phil. Старший научный сотрудник Тартуского университета НЕСКОЛЬКО ОБЩИХ ЗАМЕЧАНИЙ ОБ ИНФОРМАЦИОННОЙ АГРЕССИИ КРЕМЛЯ НА ПРИМЕРЕ УЧЕНИЙ «ЗАПАД-2017» И «ВОСТОК-2018»</p>	4
<p>2. Коробка Вадим Миколайович, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін МДУ, м. Маріуполь Коробка Юлія Віталіївна, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін МДУ, м. Маріуполь «ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ»</p>	11
<p>3. Гончаренко Інна Миколаївна, аспірант I курсу Маріупольський державний університет, м. Маріуполь ЧУДОВЕ ТА ЧУДОТВОРНЕ В ПОВСЯКДЕННІ ПРАВОСЛАВНИХ ЧЕРНІГІВЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ. НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ ДМИТРА ТУПТАЛА (РОСТОВСЬКОГО) “РУНО ОРОШЕННЕ”</p>	14
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ	
<p>1. Алфьоров Андрій аспірант I курсу, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь ЄВРЕЙСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МЕНШИНА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ У СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 – КВІТЕНЬ 1918 РР.)</p>	19
<p>2. Булдікова Раїса Яківна, викладач соціальних дисциплін Машинобудівний коледж Донбаської державної машинобудівної академії ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ У ПЕРІОД ДИРЕКТОРІЇ</p>	22
<p>3. Веремєєва Мілена Володимирівна, аспірант II курсу Маріупольський державний університет, м. Маріуполь СТУДЕНТСЬКА СІМ'Я ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ МОЛОДІ УРСР 1960-1980 РР.</p>	24
<p>4. Джувага Вадим Петрович, прес-аташе, Маріупольський полк СКД «Вільність» Тафінцев Сергій Іванович, викладач філософії, член Національної Спільки краєзнавців України, працівник Маріупольського краєзнавчого музею, писар Маріупольського полку СКД «Вільність», Маріупольський краєзнавчий музей, м. Маріуполь ГЕНЕРАЛ АРМІЙ УНР МАРКО БЕЗРУЧКО – СПАСИТЕЛЬ ЄВРОПИ ОТ БОЛЬШЕВИЗМА</p>	26
<p>5. Задунайський Вадим Васильович, д.і.н., професор Українського католицького університету, м. Львів Задунайський Данило Вадимович, студент IV курсу спеціальності «Історія» Львівського національного університету ім. І. Франка, м. Львів ВІЙСЬКОВА СТРУКТУРА КУБАНСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ВІЙСЬКА ТА ВІЙСЬКА ДОНСЬКОГО КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.</p>	30
<p>6. Крилова Ніна Іванівна, к.і.н., доктор філософії, доцент, завідувач кафедри «Філософські науки та історія України»</p>	35

ШЛЯХ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ (ІЗ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917-1919 РР.).	
7. <i>Мельник Анастасія Миколаївна, аспірантка спеціальності «Історія України» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь</i> МІСЦЕ ШКІЛ РОБІТНИЧОЇ МОЛОДІ У ПОШИРЕННІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ СЕРЕД РОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ (1950-і рр.)	39
8. <i>Мельников Едуард, аспірант, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ В ОДЕСЬКОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ОКРУЗІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	41
9. <i>Папац Аліна Сергіївна, аспірантка I курсу, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь</i> РЕФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ У 1860-1870-Х РР.	43
10. <i>Рига Данило В'ячеславович, Молодий науковий співробітник, Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів Стародавній»</i> БУДІВЛЯ ПАНСІОНУ КОЛИШНЬОЇ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ЧОЛОВІЧОЇ ГІМНАЗІЇ У 1920-30-ТІ РОКИ.	46
11. <i>Романюк Іван Миронович, доктор історичних наук, професор кафедри історії та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського</i> УКРАЇНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО АПАРАТУ В УСРР У 1920-ТІ РОКИ	50
12. <i>Стешенко Олександр Вікторович, викладач-методист, Машинобудівний коледж Донбаської державної машинобудівної академії</i> ГЕНЕРАЛ СІКЕВИЧ ТА ЙОГО РОЛЬ В ДОНЕЦЬКІЙ ОПЕРАЦІЇ НАВЕСНІ 1918р.	52
13. <i>Темірова Надія Романівна, доктор історичних наук, професор ДонНУ імені В. Стуса, м. Вінниця</i> ЗВИВИСТІ ШЛЯХИ УКРАЇНСЬКОЇ АРИСТОКРАТІЇ РАННЬОМОДЕРНОЇ ТА МОДЕРНОЇ	55
14. <i>Теміров Богдан Юрійович, здобувач кафедри історії України ДонНУ ім. В. Стуса, м. Вінниця</i> ДОЛІ РОДИНИ ОЧІЛЬНИКА ОУН(Б) С. БАНДЕРИ	58
15. <i>Трофименко Микола Валерійович, кандидат політичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки)</i> СТАНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	60
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ, ДжЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ	
1. <i>Демченко Анастасія, аспірант III курсу Маріупольський державний університет, м. Маріуполь.</i> РЕЛІГІЯ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ МЕТАЛУРГІВ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	65
2. <i>Криворучко Олександр Іванович, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського</i> <i>Гоцул Дмитро Олександрович, аспірант кафедри історії та культури</i>	66

України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ УКРАЇНИ У ЛІКВІДАЦІЇ НЕПИСЕМНОСТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 1920-ТІ РОКИ	
3. Нікольченко Юзеф Мойсейович, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь Нікольченко Тамара Марківна, доцент кафедри слов'янської філології та перекладу, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ХРОНІКА З ЛІТОПИСЦІВ СТАРОДАВНІХ» ФЕОДОСІЯ СОФОНОВИЧА ПРО ВОЛИНЬ І ВОЛИНСЬКІ ЗЕМЛІ».	70
4. Романцов Володимир Миколайович, д.і.н., професор, завідувач кафедри історичних дисциплін МДУ, м. Маріуполь. РОСІЙСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ:	74
5. Романцова Наталя Іванівна, к.і.н., доцент кафедри філософії та соціології МДУ, м. Маріуполь. ГРУШЕВСЬКІАНА Л. ВИНАРА	79
6. Таравська Яна Володимирівна, старший викладач, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ УКРАЇНОМОВНОЇ ПРЕСИ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	83
7. Тафінцев Сергій Іванович, викладач філософії, член Національної Спілки краєзнавців України, працівник Маріупольського краєзнавчого музею, писар Маріупольського полку СКД «Вільність», Маріупольський краєзнавчий музей, м. Маріуполь ИНФОРМАЦИОННЫЙ СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ДЕРЖАВЫ УКРАИНА	87
УКРАЇНСЬКЕ ПРИАЗОВ'Я ТА НАДЧОРНОМОР'Я З ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ	
1. Божко Раїса Петрівна, заступник директора Маріупольського краєзнавчого музею з наукової роботи, м. Маріуполь ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІУПОЛЬСЬКОГО МУЗЕЮ КРАЄЗНАВСТВА НА ТЛІ КРАЄЗНАВЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ У 1920 – НА ПОЧАТКУ 1930-Х РР.	91
2. Бородай Марк Едуардович, випускник спеціальності «Історія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АРХЕОЛОГІЇ (ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АРХЕОЛОГІЧНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ)	95
3. Забавін В'ячеслав Олегович, старший викладач кафедри історичних дисциплін МДУ; Небрат Сергій Геннадійович, магістр з історії КЕРАМІКА З ПОСЕЛЕННЯ ЗРУБНОЇ КУЛЬТУРИ БІЛЯ С. КРЕМЕНІВКА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗКОПОК 2018 РОКУ)	97
4. Забело Олександра Валеріївна, старший науковий співробітник Маріупольського краєзнавчого музею, Маріупольський краєзнавчий музей ПЕРЕЧЕНЬ ДОКУМЕНТОВ 1916-1919 ГГ. «АРХИВА ІСТОРИЧЕСКОГО МУЗЕЯ» ИЗ ФОНДОВ МАРИУПОЛЬСКОГО КРАЕВЕДЧЕСКОГО МУЗЕЯ	101
5. Литвиненко Роман Олександрович, д.і.н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, Донецький національний університет імені Василя	105

Стуса, м. Вінниця КУРГАННІ КУЛЬТУРИ БРОНЗОВОГО ВІКУ ПІВНІЧНОГО НАДЧОРНОМОР'Я: ПОТЕНЦІАЛ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
6. Небрат Сергій Геннадійович, магістр з історії ВОГОНЬ У ПОХОВАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ НАСЕЛЕННЯ ІНГУЛЬСЬКОЇ КАТАКОМБНОЇ КУЛЬТУРИ	108
7. Шипік Наталя Феофанівна, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін МДУ Волоніць Віра Степанівна, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін МДУ «ВИКОРИСТАННЯ ПРАЦІ ВЯЗНІВ НА ЗАВОДІ ІМ. ІЛЛІЧА У М. МАРІУПОЛІ У ПОВОЄННІ РОКИ»	110
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ	
1. Лубінець Дмитро Валерійович, аспірант спеціальності 23.00.02-політичні інститути та процеси, Маріупольський державний університет ФРАНЦУЗЬКА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	113
2. Тарасов Сергій Вікторович, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін МДУ, м. Маріуполь «ЦАРЬ АЛЕКСЕЙ МИХАЙЛОВИЧ В РОССИЙСКОЙ ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ»	116
3. Трофименко Анастасія Вікторівна, кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики МДУ ДОСВІД ХОРВАТІЇ З ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ДЕРЖАВИ	118
4. Фесенко Микола Васильович, доктор політичних наук, старший науковий співробітник ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ	122
5. Ціватий Вячеслав Григорович, кандидат історичних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії світового українства, м. Київ УСОБЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ТА УКРАЇНИ ОЧИМА ЄВРОПЕЙЦІВ ДОБИ РАНЬОГО МОДЕРНОГО ЧАСУ (XVI-XVIII СТ.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ, ДІАСПОРАЛЬНИЙ І ВСЕСВІТНЬО- ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРСИ.	126
6. Чура Олександра Василівна, кандидат історичних наук, науковий співробітник Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького», м. Львів Чура Василь Іванович, доктор історичних наук, професор кафедри режисури та хореографії Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРИЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1953 р.	130
ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ	
1. Андрющенко Катерина Дмитрівна, студентка I р.н. ОС «Магістр» спеціальності «Історія та археологія» МДУ, м. Маріуполь СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УРЯДУ МАРГАРЕТ ТЕТЧЕР	134

2. Андрющенко Катерина Дмитрівна, студентка I р.н. ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта. Історія» МДУ, м. Маріуполь ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОЦІ ІСТОРІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕМИ «ВЕЛИКА БРИТАНІЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ	135
3. Арзаманов Олексій Артемович, студент 4 курсу, спеціальності «Історія» ЗАБОЛЕВАЄМОСТЬ СИФИЛИСОМ В МАРИУПОЛЬСКОМ УЕЗДЕ В КОНЦЕ ХІХ – НАЧАЛЕ ХХ СТ.	137
4. Бондаренко Ганна Сергіївна, студентка I курсу, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь РЕАКЦІЯ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ НА ПІДПИСАННЯ ПАКТУ МОЛОТОВА – РІББЕНТРОПА	138
5. Бузинко Ганна Вікторівна, студентка ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта. Історія» Маріупольський державний університет, м. Маріуполь ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ І МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПОСТАТІ В. ВИННИЧЕНКА НА УРОКАХ ІСТОРІЇ.	140
6. Буяльська Юлія Ярославівна, студентка ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта. Історія» Маріупольський державний університет, м. Маріуполь МІЖНАРОДНА МИРОТВОРЧА ОПЕРАЦІЯ	142
7. Гузь Антон Миколайович, студент ОС «Магістр» I р.н., Маріупольський державний університет, м. Маріуполь ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВІ ОБМЕЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ТЕРИТОРІЇ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	144
8. Гунза Юлія Сергіївна, випускник магістратури спеціальності «ІБАС», Маріупольський державний університет, м. Маріуполь «ДЖЕРЕЛА ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ДІЛОВОДСТВА У ГЕТЬМАНЩИНІ І НОВІЙ СІЧІ (1734–1775 РР.)»	146
9. Забродська Анна Олександрівна, студентка ОС «Магістр» I р.н. спеціальності «Середня освіта (Історія)», м. Маріуполь ДО ПИТАННЯ ПРО ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ПОСТАТІ ДЕН СЯОПІНА В ШКІЛЬНИХ КУРСАХ ІСТОРІЇ	147
10. Зубко Данило Олександрович, студент II курсу спеціальності «Історія та археологія» МДУ, м. Маріуполь ПОЛЬСЬКІ ЗАЛІЗНИЦІ (1945-1953 РР.)	149
11. Калужина Анастасія Олександрівна, студентка III курсу спеціальності «Історія та археологія» Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ ПОБУТОВІ УМОВИ АКАДЕМІКІВ ВУАН В 20–30-Х РР. ХХ СТ.: АНАЛІЗ МЕМУАРНИХ ДЖЕРЕЛ	150
12. Малишев Віталій Олегович, студент I курсу Маріупольський державний університет, м. Маріуполь МАЙНІЛА – 1939. ВЕРСІЇ ІНЦИДЕНТУ	153
13. Моргун Анастасія Андріївна, студентка III курсу спеціальності «Історія та археологія» МДУ, м. Маріуполь ВИПАДКОВІ ЗНАХІДКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ЗРУБНОЇ КУЛЬТУРИ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я	156
14. Нівакшионов Денис Вадимович, студент IV курсу Маріупольський	158

<i>державний університет, м. Маріуполь</i> РАЗВИТИЕ КОМПЛЕКСА ЕВРОПЕЙСКОГО ЗАЩИТНОГО ВООРУЖЕНИЯ ЗА ПЕРИОД XI – XVI ВВ.	
<i>15.Пандазі Анастасія Володимирівна, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКИ В ТУРЕЧЧИНІ	161
<i>16.Перепелиця Анастасія Євгенівна, студентка II р.н., ОС «Магістр», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ</i> ПЕРЕГОВОРИ МІЖ ДЕЛЕГАЦІЯМИ УНР ТА ФРАНЦІЇ В ОДЕСІ (ГРУДЕНЬ 11918 – КВІТЕНЬ 1919 Р.)	163
<i>17.Сорокіна Олена Сергіївна, Студентка 4 курсу, Бердянський державний педагогічний університет</i> ДІЯЛЬНІСТЬ САМОДІЯЛЬНОГО ТЕАТРУ В БЕРДЯНСЬКУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	166
<i>18.Танасова Аліна Петрівна, студентка I курсу, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь</i> ОЧІЛЬНИКИ СТВОРЕННЯ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ ДО МОНГОЛЬСЬКОЇ НАВАЛИ	168
<i>19.Чегринець Діана Іванівна, студентка IV курсу, Бердянський державний педагогічний університет</i> СТУДЕНТСТВО РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛІТИКА «ПРОЛЕТАРИЗАЦІЇ» (1920-ТІ РОКИ)	170
<i>20.Шаргородський Володимир Васильович, студент ОС «Магістр» I р.н., Маріупольський державний університет, м. Маріуполь</i> УТВОРЕННЯ НОВИХ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ СЕЛЯНСЬКОЇ РЕФОРМИ У КАТЕРИНОСЛАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ.	172
<i>21.Шпаренко Владислав Леонідович, студент ОС «Магістр» I р.н. спеціальності «Історія та археологія», МДУ, м. Маріуполь</i> ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯПОНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	175
ПЕРШІ КРОКИ ЮНИХ ІСТОРИКІВ У НАУЦІ	
<i>1. Бельбеклі Кристина Вікторівна, учениця 11-А класу школи № 46</i> НАЦІОНАЛЬНІ СПРАВИ СІМЕЙНОЇ ОБРЯДОВОСТІ ГРЕКІВ-УРУМІВ СЕЛИЩА СТАРИЙ КРИМ: ДЖЕРЕЛЬНА ЦІННІСТЬ ТА ІНФОРМАТИВНІСТЬ	177
<i>2. Дудін Данило, учень 10 класу Маріупольського технологічного ліцею</i> ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ МАХНОВСЬКОГО ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ	179
<i>3. Зуєва К.А. учениця ЗОШ № 19</i> РОЛЬ ВІЙСЬКОВИХ ІМАМІВ-КАПЕЛАНІВ У ЖИТТІ СОЛДАТ-МУСУЛЬМАН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ЗОНІ «ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ».	181
<i>4. Іванова Поліна Андріївна, учениця 10-Б класу Маріупольського НВК «Ліцей-школа №48»</i> УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ НА СХОДІ УКРАЇНИ (ЛИСТОПАД 1917-БЕРЕЗЕНЬ 1918 РР.)	182
<i>5. Кравченко Аліна, учениця 9 класу Мангуської ЗОШ №2</i> НЕВІДОМИЙ БІЙ ПІД МАНГУШЕМ	184
<i>6. Мацука Віталій Анатолійович, учень 9-Б класу Мангуської ЗОШ I-III ст.</i>	186

№ 2, смт. Мангуш КИЇВСЬКА РУСЬ: ПРАВОСЛАВ'Я АБО КАТОЛИЦИЗМ	
7. Попа Анастасія Дмитрівна, учениця ЗОШ №19, м. Маріуполь «ДОЗВІЛЛЯ МАРІУПОЛЬСЬКИХ ПІДЛІТКІВ ПРОТЯГОМ 80-90-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ».	188
8. Семенова Віолетта Сергіївна, учениця 10-Б класу Маріупольського НВК «Лицей-школа №48» СУСПІЛЬНІ ПРОЦЕСИ НА ТЕРЕНАХ СХІДНОЇ УКРАЇНИ У БЕРЕЗНІ- ЛИСТОПАДІ 1917 Р.	189
9. Терстух Діана Юріївна, учениця 11-А Мангуської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2, смт. Мангуш ХРИСТІЯНСЬКІ ЦІННОСТІ В СУЧАСНІЙ ГРЕЦЬКІЙ СІМ'І	191

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

26 КВІТНЯ 2019 р.

м. МАРІУПОЛЬ

ПІД ЗАГ. РЕД. К. В. БАЛАБАНОВА

Відповідальний редактор – д. і. н., професор В.М. Романцов
Технічна верстка – Д. Пістелева

Підписано до друку 23.04.2019

Папір офсетний

Умов. друк. арк. 21

Тираж 50 прим.

Видавець і виготовлювач:

«Видавничий відділ МДУ»

87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи.

ДК №4930 від 07.07.2015 р.